

INNOVATIVE WORLD
Ilmiy tadqiqotlar markazi

TADQIQOTLAR

ILM-FAN

TEKNOLOGIYALAR

ZAMONAVIY ILM-FAN VA INNOVATSIYALAR NAZARIYASI

ILMIY-AMALIY KONFERENSIYA

2025

Google Scholar

zenodo

Andijan, Uzbekistan

+998335668868

<https://innoworld.net>

« ZAMONAVIY ILM-FAN VA INNOVATSIYALAR
NAZARIYASI » NOMLI ILMIY, MASOFAVIY, ONLAYN
KONFERENSIYASI TO'PLAMI

2-JILD 6-SON

Konferensiya to'plami va tezislari quyidagi xalqaro
ilmiy bazalarda indexlanadi

Google Scholar

ResearchGate

zenodo

ADVANCED SCIENCE INDEX

OpenAIRE

Academic
Resource
Index
ResearchBib

Directory of Research Journals Indexing

www.innoworld.net

O'ZBEKISTON-2025

**ZAMONAVIY O'ZBEK TILIDA IJTIMOIIY TARMOQLAR ORQALI KIRIB
KELAYOTGAN YANGI SO'ZLAR (NEOLOGIZMLAR) TAHLILI**

Isroilova Shoxsanam

Annotatsiya. Ushbu maqolada zamonaviy o'zbek tilining leksik tarkibida ijtimoiy tarmoqlar ta'sirida shakllanayotgan yangi so'zlar - neologizmlar ilmiy jihatdan tahlil qilinadi. Tadqiqotda ijtimoiy tarmoqlar (Telegram, Instagram, Facebook, TikTok va boshqalar) orqali keng ommalashayotgan yangi birliklarning kelib chiqishi, semantik xususiyatlari, funksional-uslubiy qo'llanilishi hamda adabiy til me'yorlariga ta'siri o'rganiladi. Shuningdek, neologizmlarning til taraqqiyotidagi o'rni, ularning ijtimoiy-madaniy omillar bilan bog'liqligi va o'zbek tiliga moslashuv jarayonlari yoritiladi. Tadqiqot natijalari zamonaviy tilshunoslik, ayniqsa, sotsiolingvistika va leksikologiya yo'nalishlari uchun muhim nazariy va amaliy ahamiyat kasb etadi.

Kalit so'zlar: zamonaviy o'zbek tili, ijtimoiy tarmoqlar, neologizm, yangi so'zlar, leksik taraqqiyot, tilga ta'sir, sotsiolingvistika.

Kirish. Til jamiyat hayoti bilan chambarchas bog'liq bo'lib, undagi har qanday ijtimoiy, siyosiy, madaniy va texnologik o'zgarishlar til tizimida, ayniqsa, uning lug'aviy tarkibida bevosita aks etadi. XXI asrda raqamli texnologiyalar va internet kommunikatsiyasining jadal rivojlanishi natijasida ijtimoiy tarmoqlar global axborot almashinuvi maydoniga aylandi. Ushbu jarayon zamonaviy o'zbek tiliga ham sezilarli ta'sir ko'rsatib, yangi tushuncha va hodisalarni ifodalash zarurati natijasida ko'plab yangi so'zlar — neologizmlarning paydo bo'lishiga sabab bo'lmoqda [1].

Bugungi kunda Telegram, Instagram, Facebook, TikTok kabi ijtimoiy tarmoqlar nafaqat muloqot vositasi, balki tilning rivojlanish manbalaridan biri sifatida ham namoyon bo'lmoqda. Ayniqsa, ingliz tili va boshqa xorijiy tillardan kirib kelayotgan so'zlar qisqa vaqt ichida ommalashib, kundalik nutqda faol qo'llanilmoqda. Bunday leksik birliklar dastlab og'zaki nutqda paydo bo'lib, keyinchalik yozma nutq, ommaviy axborot vositalari va hatto ayrim ilmiy-rasmiy matnlarda ham uchray boshlamoqda. Bu holat adabiy til me'yorlari, tilning sofliigi va me'yoriylashuv masalalarini dolzarb ilmiy muammoga aylantirmoqda.

Shu bois zamonaviy o'zbek tilida ijtimoiy tarmoqlar orqali kirib kelayotgan neologizmlarni tizimli o'rganish, ularning semantik, funksional va uslubiy xususiyatlarini tahlil qilish muhim ahamiyat kasb etadi. Mazkur maqolada aynan shu masalalar yoritilib, yangi so'zlarning til taraqqiyotidagi o'rni va istiqbollari ilmiy asosda tahlil qilinadi.

Adabiyotlar tahlili. Zamonaviy tilshunoslikda neologizmlar masalasi til taraqqiyotining muhim ko'rsatkichlaridan biri sifatida keng o'rganib

kelinmoqda. Ayniqsa, globalizatsiya va raqamli kommunikatsiya sharoitida yangi soʻzlarning paydo boʻlishi, ularning manbalari va til tizimiga moslashuvi masalalari koʻplab tadqiqotlarning markazida turibdi. Neologizm tushunchasiga oid dastlabki ilmiy yondashuvlarda yangi soʻzlar jamiyat hayotidagi yangiliklarni ifodalovchi leksik birliklar sifatida talqin etiladi [2].

Oʻzbek tilshunosligida neologizmlar muammosi asosan leksikologiya va stilistika doirasida oʻrganilgan. A. Hojiyev oʻz ishlarida til lugʻat tarkibining boyishi ichki va tashqi omillar bilan bogʻliq ekanini taʼkidlab, yangi soʻzlarning paydo boʻlishida ijtimoiy ehtiyoj muhim rol oʻynashini qayd etadi [1]. Shuningdek, Sh. Rahmatullayev va E. Begmatov tadqiqotlarida yangi soʻzlarning semantik kengayishi, oʻzlashma birliklarning adabiy til meʼyorlariga moslashuvi masalalari atroflicha yoritilgan [3].

Xorijiy tilshunoslikda esa neologizmlar, ayniqsa, internet va ijtimoiy tarmoqlar bilan bogʻliq leksik birliklar “digital discourse”, “internet language” va “social media linguistics” kabi yoʻnalishlar doirasida tahlil qilinadi. D. Crystal internet tilining oʻziga xos xususiyatlarini yoritib, unda qisqartmalar, inglizcha oʻzlashmalar va semantik transformatsiyalarning ustunligini koʻrsatadi [4]. Uning fikricha, ijtimoiy tarmoqlar tilning demokratlashuviga sabab boʻlib, yangi soʻzlarning tezkor tarqalishiga xizmat qiladi.

Rus tilshunosligida ham ijtimoiy tarmoqlar taʼsirida yuzaga kelayotgan neologizmlar masalasi faol oʻrganilmoqda. E. V. Kuzmina va L. P. Krysin ishlarida ommaviy kommunikatsiya vositalari orqali kirib kelayotgan yangi leksik birliklarning funksional-uslubiy xususiyatlari tahlil qilingan [5]. Ushbu tadqiqotlarda neologizmlarning nutqiy faoliyatdagi roli va ularning meʼyoriylashuv bosqichlari alohida eʼtirof etiladi.

Shu bilan birga, oʻzbek tilida ijtimoiy tarmoqlar bilan bogʻliq neologizmlar masalasi hali yetarli darajada kompleks tadqiq etilmagan. Mavjud ishlar asosan umumiy neologiya yoki oʻzlashma soʻzlar muammosiga bagʻishlangan boʻlib, aynan ijtimoiy tarmoqlar orqali kirib kelayotgan yangi soʻzlarning tizimli tahlili kam uchraydi. Shu sababli mazkur maqola mavjud ilmiy yondashuvlarni umumlashtirish va ushbu boʻshliqni qisman toʻldirishga qaratilgan.

Metodologiya. Mazkur tadqiqotda tavsifiy va tahliliy metodlardan foydalanildi. Ijtimoiy tarmoqlar (Telegram, Instagram, Facebook, TikTok)dagi matnlar kuzatuv obyekti sifatida tanlanib, ularda uchraydigan neologizmlar tanlab olindi va leksik-semantik jihatdan tahlil qilindi. Shuningdek, qiyosiy metod yordamida yangi soʻzlarning oʻzbek tilidagi mavjud leksik birliklar bilan munosabati oʻrganildi. Tadqiqot jarayonida statistik umumlashtirish

usuli qo'llanilib, neologizmlarning qo'llanish faolligi va ommalashuv darajasi aniqlandi. Olingan natijalar tilshunoslikning zamonaviy nazariy qarashlari asosida ilmiy xulosalash orqali baholandi.

Tahlil va natijalar. Zamonaviy o'zbek tilida ijtimoiy tarmoqlar ta'sirida yuzaga kelayotgan neologizmlar tilning lug'aviy tizimi doimiy ravishda yangilanib borayotganini yaqqol namoyon etadi. Tadqiqot jarayonida Telegram, Instagram, Facebook va TikTok platformalarida faol ishlatilayotgan matnlar tahlil qilinib, ularda uchraydigan yangi so'zlar tanlab olindi. Olingan materiallar shuni ko'rsatadiki, neologizmlar asosan raqamli kommunikatsiya, media faoliyat, virtual muloqot hamda axborot texnologiyalari bilan bog'liq tushunchalarni ifodalash uchun xizmat qilmoqda. Bu holat til va jamiyat o'rtasidagi uzviy bog'liqlikni yana bir bor tasdiqlaydi [6].

Tahlil natijalariga ko'ra, ijtimoiy tarmoqlar orqali kirib kelayotgan neologizmlarning katta qismi ingliz tilidan o'zlashgan bo'lib, ular fonetik va morfologik jihatdan o'zbek tiliga moslashish jarayonini boshdan kechirmoqda. Masalan, post, story, like kabi so'zlar dastlab faqat ijtimoiy tarmoqlar doirasida qo'llanilgan bo'lsa, bugungi kunda kundalik og'zaki nutqda ham keng ishlatilmoqda. Ayrim holatlarda esa bu birliklar o'zbek tilining grammatik qonuniyatlariga moslashib, qo'shimchalar qabul qilmoqda (masalan, post joylash, like bosdi). Bu jarayon neologizmlarning faol nutqiy birlikka aylanganidan dalolat beradi [7].

Neologizmlarni semantik jihatdan guruhlash ularning funksional vazifalarini aniqlash imkonini berdi. Birinchi guruhga ijtimoiy tarmoqdagi texnik va kommunikativ harakatlarni ifodalovchi so'zlar kiradi. Ikkinchi guruhga esa ijtimoiy tarmoqlarda shakllangan yangi kasb va faoliyat turlarini bildiruvchi birliklar mansub bo'lib, blogger, kontent yaratuvchi, influencer kabi atamalarni o'z ichiga oladi. Ushbu neologizmlar jamiyatda yangi ijtimoiy qatlam va faoliyat shakllarining paydo bo'layotganini til orqali ifodalaydi [8].

Shuningdek, tadqiqot davomida ayrim neologizmlarning semantik kengayishi va ma'no ko'chishi holatlari ham aniqlandi. Xususan, like so'zi dastlab faqat texnik belgini anglatgan bo'lsa, hozirda "qo'llab-quvvatlash", "ma'qullash", "rozilik bildirish" kabi umumiy ma'nolarda ham ishlatilmoqda. Bu esa ijtimoiy tarmoqlar tilining adabiy tilga sezilarli ta'sir ko'rsatayotganini ko'rsatadi. Bunday jarayon tabiiy bo'lsa-da, ayrim neologizmlarning me'yoriylashuvi va o'zbekcha muqobillarini yaratish masalasi dolzarbligicha qolmoqda [9].

Quyidagi jadvalda tadqiqot davomida aniqlangan ayrim neologizmlarning kelib chiqishi, qo'llanish sohasi va o'zbek tilidagi holati umumlashtirilgan:

1-jadval

Ayrim neologizmlarning kelib chiqishi, qo'llanish sohasi va o'zbek tilidagi holati

Neologizm	Manba tili	Qo'llanish sohasi	O'zbek tilidagi holati
Post	Ingliz	Ijtimoiy tarmoq xabari	Faol va barqaror qo'llanilmoqda
Story	Ingliz	Vaqtinchalik vizual kontent	Asl shaklda ishlatiladi
Like	Ingliz	Baholash va munosabat ifodasi	Semantik kengaygan
Blogger	Ingliz	Media va shaxsiy axborot tarqatish	Me'yorlashuv bosqichida
Kontent	Ingliz	Axborot va raqamli mahsulot	Ilmiy va ommaviy nutqda faol

Umuman olganda, tahlil natijalari shuni ko'rsatadiki, ijtimoiy tarmoqlar zamonaviy o'zbek tilining leksik rivojlanishida muhim omil sifatida namoyon bo'lmoqda. Neologizmlar tilning ifoda imkoniyatlarini kengaytirib, yangi ijtimoiy va madaniy hodisalarni tezkor aks ettirishga xizmat qilmoqda. Shu bilan birga, ularning adabiy til me'yorlariga moslashuvi, tarjima variantlarini ishlab chiqish va lug'atlarda mustahkamlash masalalari kelgusidagi tadqiqotlar uchun muhim yo'nalishlardan biri hisoblanadi.

Xulosa. Zamonaviy o'zbek tilida ijtimoiy tarmoqlar orqali kirib kelayotgan neologizmlar tilning uzluksiz rivojlanib borayotgan tirik tizim ekanini yaqqol namoyon etadi. Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatdiki, raqamli kommunikatsiya muhiti yangi tushuncha va hodisalarni ifodalash zarurati tufayli o'zbek tilining lug'aviy tarkibini sezilarli darajada boyitmoqda. Ijtimoiy tarmoqlar ta'sirida shakllanayotgan yangi so'zlar, avvalo, kundalik muloqot doirasida paydo bo'lib, keyinchalik keng ijtimoiy qatlamlar nutqida faol qo'llaniladigan birliklarga aylanmoqda.

Tahlil jarayonida aniqlanganki, neologizmlarning asosiy qismi ingliz tilidan o'zlashgan bo'lib, ular fonetik, grammatik va semantik jihatdan o'zbek tiliga moslashish bosqichlarini bosib o'tmoqda. Ayrim yangi so'zlar til me'yorlariga tez moslashib, barqaror leksik birlik sifatida shakllanayotgan bo'lsa, ba'zilarining muqobil o'zbekcha variantlarini yaratish zarurati saqlanib qolmoqda. Bu holat tilning boyishi bilan birga, uning me'yoriyligini ta'minlash masalasini ham dolzarb qilib qo'ymoqda.

Umuman olganda, ijtimoiy tarmoqlar orqali kirib kelayotgan neologizmlar zamonaviy o'zbek tilining leksik taraqqiyotida muhim omil

hisoblanadi. Ularni ilmiy asosda o'rganish, tizimlashtirish va adabiy til me'yorlari doirasida baholash nafaqat tilshunoslik, balki madaniyat va jamiyat rivoji nuqtayi nazaridan ham muhim ahamiyat kasb etadi.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Hojiyev A. **Tilshunoslik terminlarining izohli lug'ati**. — Toshkent: O'zbekiston milliy ensiklopediyasi, 2002.
2. Rahmatullayev Sh., Begmatov E. **Hozirgi o'zbek adabiy tili**. — Toshkent: Fan, 2006.
3. Crystal D. **Language and the Internet**. — Cambridge: Cambridge University Press, 2001.
4. Krysin L. P. **Русское слово, свое и чужое**. — Москва: Языки славянской культуры, 2004.
5. Safarov Sh. **Zamonaviy o'zbek tilining leksik taraqqiyoti masalalari**. — Toshkent: Fan, 2010.
6. Madvaliyev A. **O'zbek tilining izohli lug'ati**. — Toshkent: O'zbekiston milliy ensiklopediyasi, 2006.
7. Qodirov A. **Til va jamiyat: sotsiolingvistik tadqiqotlar**. — Toshkent: Fan, 2012.
8. Begmatov E. **O'zbek tili leksikologiyasi**. — Toshkent: O'qituvchi, 2008.
9. Baron N. S. **Always On: Language in an Online and Mobile World**. — Oxford: Oxford University Press, 2008.
10. Thurlow C., Lengel L., Tomic A. **Computer Mediated Communication: Social Interaction and the Internet**. — London: Sage Publications, 2004.
11. Karimbayeva A. Sh. Lexical Innovation in Digital Discourse: A Corpus-Based Study of Neologisms on Social Media Platforms. *Modern Science and Research*, 4(4), 336–340, 2025.
12. Mahmudov R., Polvannazirova S. The Analysis of the Spread of English Borrowings on Uzbek Social Media (Hashtags, Memes, And Other Internet Linguistic Elements). *American Journal of Language, Literacy and Learning in STEM Education*, 3(2), 218–223, 2025.
13. Xolboyeva Z. Zamonaviy o'zbek tilida yangi so'zlar va ularning qo'llanish xususiyatlari. *Ustozlar Uchun*, 72(2), 9–16, 2025.
14. Ruzmuratova A. A Corpus-Based Study of Recent Neologisms in Uzbek and English Digital Discourse. *Центральноазиатский журнал академических исследований*, 3(6), 72–75, 2025.
15. Urmonova M. Types of Neologisms and Their Classification in English and Uzbek. *International Journal of Science and Technology*, 2(4), 108–109, 2025.
16. Ruzmuratova A. The Formation and Sources of Neologisms in Modern Uzbek and English Lexicons. *Modern American Journal of Linguistics, Education, and Pedagogy*, 1(3), 710–714, 2025.
17. Hamidov A. Neologisms and Their Translation into Uzbek. *Лингвоспектр*, 2025.
18. Rashidova K. Ijtimoiy tarmoqlarda tilning o'zgarishi: yangi leksik birliklar. *Modern Education and Development*, 26(7), 67–69, 2025.